

באר ישעקב

גליון ו'
פרשת תולדות תשפ"ג

שיעורי הגאון הגדול מוה"ר רבי יעקב גרינוואלד שליט"א
רב בית המדרש החסידי בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הכי"צ דקהל מחזיקי הדת באר"י

שכח לשאול גשמים בברכת השנים

שכח כברך עלינו וחזר בטעות לברך עלינו ושוב שכח ✦ חשש שמא ישכח גם כברך עלינו ויתברר שהברכות היו לבטלה ✦ שכח כברך עלינו ונזכר קודם שהתחיל תקע בשופר ✦ גדר 'הזכרה המעכבת' לענין לאומרה בין הברכות ✦ שכח כברך עלינו ושוב שכח בשומע תפילה ✦ שכח בשומע תפילה וחזר לברך עלינו ושוב שכח ✦ טעה בזו וכזו בהכרלה ושוב שכח להבדיל בתפילה ✦ חידוש הגרא"ג שבשכח שוב כברך עלינו מדרג עד שומע תפילה

הנה,

מי שלא שאל מטר בברכת ברך עלינו בימות הגשמים, ונזכר אחר שאמר 'מברך השנים', כשיגיע בברכת שמע קולנו קודם 'כי אתה שומע' יאמר 'ותן טל ומטר'. אבל אם שכח לשאול גם בשומע תפילה, ונזכר לאחר שהתחיל רצה, הדין הוא שחזור לברכת השנים, וממשיך משם כל הברכות כסדר (שולחן ערוך או"ח סי' קיז סעי' ה).

ויש לעיין בכמה ציורים בנידון זה של מי ששכח לשאול גשמים בברכת השנים.

שכח כברך עלינו וחזר בטעות לברך עלינו ושוב שכח

א. שכח לשאול בברכת השנים, ונזכר בהמשך התפילה כגון באמצע ברכת את צמח, שכאמור הדין הוא שצריך לשאול בברכת שמע קולנו, אמנם הוא טעה וחזר לברכת ברך עלינו ושאל שם על הגשם, שחשב שכן הוא הדין, ושוב נזכר באמצע ברכת תקע בשופר שלא היה צריך לחזור, שכן יכול לשאול בשומע תפילה. יש לעיין, האם גם בזה שואל בשומע תפילה, וידלג מתקע בשופר עד שמע קולנו, או שמא מאחר שכבר שאל בברך עלינו, שוב ממשיך כל הברכות כסדר.

ושואל שם, ואין אומרים שיחזור לברכת ברך עלינו מחשש שמא ישכח לשאול בשומע תפילה ויצטרך לחזור לראש, והטעם, שאין מן הראוי שיאמר ברכות לבטלה מפני הספק. מכל מקום יש לומר, שזה רק במקום שכבר גמר ברכת השנים ולא שאל, אבל כל שכבר חזר לברך עלינו ושאל שם טל ומטר כפי הדין המקורי, אולי יש מקום לומר שימשיך כסדר, ולא ידלג במקום שיש ספק שישכח בשומע תפילה.

ובאמת יש לעיין לדעת רבי חיים קנייבסקי, הסובר שיש לו לדלג כאמור, מה הדין אם לא דילג, אלא המשיך כסדר הברכות ולא שאל בשומע תפילה, האם בזה מודה שבדיעבד על כל פנים יצא, ומסתבר שגם הוא מודה בזה שיצא בדיעבד. ואם כן גם אם נזכר לפני שהגיע לשומע תפילה מובן הצד שיש להעדיף שלא לדלג, שמא ישכח לשאול בשומע תפילה ואז ודאי יוכל לצאת בשאלה ששאל בברך עלינו, ודלא כגרא"ק.

שכח כברך עלינו ונזכר קודם שהתחיל תקע בשופר

ב. עוד יש לדון, במי ששכח לשאול בברכת השנים ונזכר מיד אחר שאמר 'מברך השנים'

דעת הגאון רבי חיים קניבסקי (מובא במשנ"ב מהדורת דרשו שם הערה 22) שיפסיק במקום שנזכר ויחזור לברכת את צמח וידלג על כל הברכות שביניהם, שכן ברכות אלו כבר אמר לפני זה.

חשש שמא ישכח גם כברך עלינו ויתברר שהברכות היו לבטלה

אמנם לולא דבריו היה מקום לומר, שבנידון זה ימשיך להתפלל כל הברכות כסדר, ולא ידלג גם על מה שאמר, שכן אם ידלג על הברכות עד ברכת את צמח, וישכח שוב לשאול גם בשומע תפילה, יתברר שכל הברכות היו לבטלה, שכן מה ששאל בברך עלינו לא הועיל לו, שהרי לא התפלל משם כסדר. ולכן היה נראה, שאם בין כך כבר חזר לברך עלינו ושאל שם על הגשם, עדיף שישלים את כל הברכות כסדר, כך שגם אם לא ישאל בשומע תפילה יצא, שכן שאל בברך עלינו.

ואף אמנם שהשערי תשובה (שם ס"ק י') הביא מהברכי יוסף (שם ס"ק ט) בשם מהר"י מולכו (תשובה כת"י סי' קלז), שמי ששכח לשאול בברכת ברך עלינו, ונזכר באמצע תקע או ברכה אחרת, אומר כדרכו עד שומע תפילה

<<<

לאור באור התורה

הביאו ברכה לתוך ביתכם - ספרי 'באר יעקב' הנפלאים
שיעורים וסוגיות וידיעות מקיפות בכל מקצועות התורה
בהבנה עמוקה ובהירה המביאה לידי שמחה ואהבת התורה
ערוכים בטוב טעם ודעת ובשפה קלה וברורה השווה לכל נפש

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

לפרטים נוספים: 02-623-9140

קודם שהתחיל ברכת תקע בשופר, האם ימשיך תפלתו וישאל בשומע תפילה כדין כל מי שלא אמר בברכת השנים, או שמא יזכיר במקום שנזכר בין הברכות.

הנה, **הטור** (א"ח סי' קיד) הביא בשם ה**ראב"ה** (סי' תתמו) שאם שכח אחת מההזכרות המעכבות, היינו הזכרה שאם שכח לאומרה מחזירין אותו, אם נזכר אחר סיום הברכה לפני שהתחיל את הברכה שלאחריה, אינו צריך לחזור, אלא אומר את ההזכרה במקום שנזכר בין הברכות בלא חתימה. והביא שם דוגמאות לדין זה, וביניהם הזכיר נידון זה, שנזכר קודם שהתחיל תקע שלא אמר ותן טל ומטר, שהדין הוא שאומר שם ותן טל ומטר ואינו חוזר. וכן פסקו **המגן אברהם** (סי' קיז ס"ק ה) וה**שו"ע הרב** (שם סעי' ה).

אולם המשנה ברורה (שם ס"ק טו; סי' קיד) ביאר הלכה ד"ה בלא חתימה) הכריע, שיותר טוב שלא ישאל על הגשם בין הברכות, אלא ישאל בשומע תפילה, שבזה יצא לכולי עלמא בדיעבד. שכן יש ראשונים (רבינו יונה ברכות כ; **שלטי הגבורים** ברכות יט; אות ד) החולקים על דין ה**ראב"ה**, וסוברים שאי אפשר לומר הזכרות בין הברכות בלא חתימה. וכתב ששוב מצא שגם **בקיצור שלחן ערוך** (סי' יט סעי' ו) פסק כן.

גדר 'הזכרה המעכבת' לענין לאומרה בין הברכות

גם **במאמר מרדכי** (סי' קיז ס"ק ט) הכריע כן, שלא יזכיר בין הברכות אלא יאמר בשומע תפילה. ובתחילה כתב לבאר, שזה נחשב כדבר שאין מחזירין אותו, שהרי כל שלא שאל בברכת השנים אינו חוזר אלא שואל בשומע תפילה, ואם כן אין לאומרו לפני תקע בשופר אלא בשומע תפילה. שוב כתב, שיש לדחות ולומר שהטעם שאין מחזירין עליה, היינו משום שהיא הזכרה שאינה הכרחית כל כך, ולכן אין להפסיק בשבילה בין הברכות, אבל הזכרה זו של ותן טל ומטר הוא בעצם דבר שמחזירין אותו על זה, והיא הזכרה הכרחית, ולכן אינה הפסק בין הברכות, ואפשר לשאול לפני תקע בשופר.

ומכל מקום כתב המאמר מרדכי, שיותר נראה לאומרו בשומע תפילה, וכסברת המשנה ברורה, מאחר שיש ראשונים החולקים על עצם דין ה**ראב"ה** שאין להזכיר בין הברכות כלל, לכן מאחר שיכול לומר בשומע תפילה עדיף לאומרו שם, ולא להכניס את עצמו במחלוקת.

וכתב עוד, שאין לחוש שמא ישכח מלאומרה בשומע תפילה ויצטרך לחזור ולברך כמה ברכות, שאם כן גם כשהתחיל תקע בשופר היה לנו לומר שיחזור לברכת השנים,

מחשש שמא ישכח מלשאול בשומע תפילה, ועדיף לברך ברכה אחת מלברך כמה ברכות. ומכיון שאין חוששים לזה, אלא ממשיך ושואל בשומע תפילה, הוא הדין בנזכר קודם שהתחיל תקע בשופר, ממשיך ושואל בשומע תפילה.

ונראה, שאף לנוהגים כדעת הטור וכהכרעת המגן אברהם וסייעתו לשאול בין הברכות, מכל מקום ישאל גם בשומע תפילה, כדי לצאת גם לדעת הראשונים החולקים וסוברים שאינו יוצא בשאלה שבין הברכות, וכן פסק בשו"ת **תשובות והנהגות** (ח"ב סי' נח)^א.

שכח בברך עלינו ושוב שכח בשומע תפילה

ג. כאמור למעלה, בשולחן ערוך נפסק, שאף שהשוכח לשאול בברכת השנים שואל בשומע תפילה, אם שכח גם בשומע תפילה, אינו חוזר לשומע תפילה אלא לברך עלינו. אך דעת ה**ירושלמי** (ברכות פ"ה ה"ב, הובא בתוספות ברכות כט; ד"ה הא דאדכר) היא, שאף אם נזכר לאחר שומע תפילה, כל שלא עקר רגליו, חוזר לשומע תפילה ולא לברכת השנים.

ומקור פסק השולחן ערוך הוא מה**רא"ש** (ברכות פ"ד סי' יד), שהקשה על הירושלמי מהמבואר בברכות (ג). לענין הבדלה, שטעה בזו ובזו חוזר ומתפלל^ב, היינו שאף שמי שכח להבדיל בתפילה אינו חוזר ומתפלל, אלא סומך על ההבדלה על הכוס, מכל מקום אם טעה בכוס ואכל ללא הבדלה, חוזר ומתפלל. וכתב ה**רא"ש** שלפי זה הוא הדין לעניינינו, שאף שמי שכח בברכת השנים שואל בשומע תפילה, מכל מקום אם שכח גם בשומע תפילה חוזר לברכת השנים, ומוכח שהבבלי חולק בזה על הירושלמי. ואכן כן פסק ה**רמב"ם** (הל' תפילה פ"ה ה"ט), והביאו **הטור** (סי' קיז), וכן מסיק **בבית יוסף** (שם) להלכה.

שכח בשומע תפילה וחזר לברך עלינו ושוב שכח

מעתה יש לעיין מה הדין בשכח לשאול בברכת השנים וגם בשומע תפילה, ונזכר אחר שהתחיל ברכת רצה, וחזר לברכת השנים כפסק השולחן ערוך, ושוב שכח לשאול בברכת השנים, ונזכר באמצע תקע בשופר, מה דינו. האם שואל בשומע תפילה, כדין כל השוכח בברכת השנים, או שמא מאחר שכבר חזר לברכת השנים מחמת ששכח בשומע תפילה פעם אחת, שוב אינו שואל בשומע תפילה אלא חוזר שוב לברכת השנים, ומטעם שיבואר.

טעה בזו ובזו בהבדלה ושוב שכח להבדיל בתפילה

בפשטות לפי האמור שמקור הדין בשכח בשומע תפילה הוא מדין טעה בזו ובזו

בהבדלה, היה נראה שצריך לחזור לברך עלינו. וכמו בטעה ולא הבדיל בתפילה, ושוב טעה בהבדלה על הכוס, שאכל לפני הבדלה, וחזר והתפלל כדין טעה בזו ובזו, ושוב שכח להבדיל בתפילתו, שמסתבר שצריך לחזור שוב ולהתפלל כדי להבדיל בתפילתו. שכן הטעם שטעה בזו ובזו חוזר ומתפלל מבואר בראשונים (רא"ש שם; רבינו יונה שם כג; מדפי הרי"ף), שקנסו אותו מחמת ששכח בשניהם, ולכן כל שכן שאם שכח שוב בתפילתו שקונסים אותו שצריך לחזור ולהתפלל.

לפי זה לכאורה היה נראה שהוא הדין לעניינינו, שאם קנסו את מי ששכח בשומע תפילה, שיחזור לברך עלינו, כל שכן כשחזר לברך עלינו ושוב שכח, שיש לקונסו שלא יועיל לשאול בשומע תפילה, אלא צריך לחזור לברך עלינו ולשאול שם.

אולם דעת הגאונים **רבי אהרן לייב שטיינמן** ו**רבי חיים קנייבסקי** (מובא בשלמי תודה, עניני ירידת גשמים, אות ה), שיש לחלק בזה בין הבדלה לשאילת גשמים. שמה שבהבדלה צריך לחזור ולהתפלל, אם טעה בזו ובזו חוזר והתפלל ושוב שכח, היינו משום שיש שתי חסרונות שונים, א. ששכח אתה חוננתנו, ב. שאכל לפני הבדלה, ולכן יש לומר שכל שטעה בשני העניינים, הדין הוא שמעכב שיבדיל דווקא בתפילה. אבל בשאילת גשמים, החסרון הוא אחד, ששכח לשאול גשם, אלא ששכח פעמיים, ולכן יש לומר שדינו ככל מי שטעה בברך עלינו, וימשיך להתפלל וישאל בשומע תפילה. וכן פסק השבט הלוי למעשה (מבית לוי קובץ יז, תשס"ג, בקשת טל ומטר בברכת השנים, אות ד).

חידוש הגר"ג שבשכח שוב בברך עלינו מדרג עד שומע תפילה

ומהגאון **רבי אברהם גניחובסקי** שמעתי צד יותר רחוק בנידון זה, שיתכן שאם חזר לברך עלינו ושוב שכח, שאין צריך להמשיך כסדר הברכות עד שמע קולנו, אלא ידלג על כל הברכות עד שמע קולנו וישאל שם. שהרי בעצם כבר התפלל את כל הברכות עד שמע קולנו, ומה שחזר לברך עלינו הוא רק כדי לשאול שם על הגשם, ומאחר ששכח לשאול, שוב אין שום צורך לחזור ולומר את כל הברכות שבינתיים, אלא אומר מיד שומע תפילה.

ברם חידוש עצום לומר כן, ובפשטות נראה שאין לחלק בזה, אלא כל שחזר לברך עלינו שוב מחויב להמשיך ולהתפלל כסדר הברכות, שהרי הוא כעומד בברך עלינו, שמחויב להתפלל כסדר. וכן מוכח מסתימת כל הפוסקים הנ"ל^ב.

משומע תפילה) וכבר עקר רגליו צריך לחזור ולהתפלל.

ב) ראה מה שהארנו **בבאר יעקב** (ח"ב, יתרו) בדין זה.

ג) ואין זה דומה למה שהבאנו למעלה מהגר"ח קנייבסקי, במי ששכח בברך עלינו, ובמקום לשאול בשומע תפילה חזר לברך עלינו, ונזכר שאין צריך לחזור, שדעתו שידלג עד למקום שאחו בתחילה. ששם מדובר שכל מה שחזר לברך עלינו היה שלא כדין, שטעה וחשב שצריך לחזור,

א) **התהלה לדוד** (סי' רסח אות ו) מחדש, שבדיעבד אם הזכיר יעלה ויבא שלא במקומו, כגון בברכת מודים או בשים שלום, וכבר עקר רגליו, יצא, ואין צריך לחזור ולהתפלל, עיין שם שמדייק כן מלשון **השולחן ערוך** (שם סעי' ד). וראה מה שכתבנו בזה **בבאר יעקב** (ח"א, מועדים, ראש חודש). אמנם נראה פשוט, שכל זה הוא רק לענין הזכרת המאורע, אבל הזכרות השייכים לאותה ברכה דווקא, כמו שאלה טל ומטר ששייך לברכת השנים, אם הזכיר בברכה אחרת (חז"ק

- ✦ שכח לשאול גשמים בברך עלינו, שואל בשומע תפילה.
- ✦ טעה וחזר לברך עלינו, ונזכר שאין צריך לחזור, לרח"ק מדלג עד למקום שעמד מקודם.
- ✦ למעשה יש לשאול גם בין הברכות וגם בשומע תפילה.
- ✦ שכח גם בשומע תפילה, לירושלמי חוזר לשומע תפילה, ופסק שולחן ערוך על פי רא"ש שחוזר לברך עלינו, כמו טעה בזו ובזו.
- ✦ סברא שלא ידלג, שאם ישכח בשומע תפילה לא יהיו הברכות לבטלה.
- ✦ שכח בשניהם וחזר לברך עלינו ושוב שכח, לרא"ל ורח"ק שואל בשומע תפילה, שהחסרון הוא אחד.
- ✦ נזכר בין ברך עלינו לתקע, לטור מגן אברהם ושולחן ערוך הרב שואל שם, ולקיצור שולחן ערוך מאמר מרדכי ומשנה ברורה שואל בשומע תפילה.
- ✦ רא"ג רצה לומר צד רחוק שמדלג עד שומע תפילה. ואין נראה, שכל שדינו לחזור לברך עלינו צריך לומר כסדר הברכות.
- ✦ במאמר מרדכי שאף אם הוא דבר שמחזירין אותו, יש לחשוש לראשונים שלעולם אין להזכיר בין הברכות.

תמצית מתוך השיעורים המזופיעים בספרי באר יעקב

מן הבאר

בענין גדר מצוות הנעשים על ידי קטן משום חינוך (באר יעקב חלק א' - פרשת תולדות)

- ✦ במצות מגילה ונר חנוכה מצינו שיש חינוך לקטן גם למצוות דרבנן.
- ✦ קטן שאכל פחות מכדי שביעה, למגן אברהם חייב לברך, ולעולת תמיד לפי הלבוש פטור, ולאליה רבה לכו"ע חייב.
- ✦ ספק מצוה שהוא על האדם, כגון מסתפק אם אכל כדי שביעה, יש להסתפק אם נחשב גבי קטן כספק דאורייתא או ספק דרבנן.
- ✦ מפסק הגרי"ש אלישיב שהנולד באדר של שנה פשוטה ונעשה י"ג בשנה מעוברת יש להחמיר על ספיקות דאורייתא מאדר א', משמע שכל קטן פטור.
- ✦ ספק אחרונים באכל בקטנותו והגדיל תוך כדי עיכול אם מחויב מה"ת, ומשמע שמדברנן ודאי מחויב, ואף שלכאורה לא שייך בו חינוך משהגדיל.
- ✦ י"א שקטן שהגדיל בתוך ימי הספירה אינו יכול לספור בברכה כשהגדיל, ולציונים לתורה סופר בברכה, שלא נפקע חיוב החינוך כשהגדיל.
- ✦ יש לחלק שבברכת המזון כבר נתחייב על אכילה זו בקטנותו, ובספירה עדיין לא נתחייב על יום זה שהגדיל בו.
- ✦ בשו"ע הרב ואליה זוטא שקטן יוצא ברכת המזון מקטן אחר ומאשה, אך שפת אמת מדייק מריטב"א שחינוך צריך להיות בהכשר גמור כגדול.
- ✦ בברכי יוסף שאין לחנך קטן בלולב שאול, וביו"ט שני של גליות מסתפק.
- ✦ יש סוברים שגם ביו"ט ראשון יוצא הקטן בשאול. ואפשר משום שאינו פסול בעצם המצוה, אלא דין על האדם שיהא שלו.
- ✦ לתהלה לדוד אשה יכולה לברך על לולב שאול, ומטעם הנ"ל שאינו פסול בעצם המצוה. ולבכורי יעקב אי אפשר לברך על שאול.
- ✦ אף אם קטן פטור בשאר ימי החג, ביו"ט שני ודאי מחויב משום שהוא ספק דאורייתא.

בענין נאמנות האדם על עצמו נגד עדים או חזקה (באר יעקב חלק ב' - פרשת תולדות)

- ✦ אמרה טמאה אני להסתיר עיבורה, רמ"א מתיר רק כשיש אמתלא, וט"ז מתיר אף בלי אמתלא, משום שגילתה דעתה לפני זה.
- ✦ חידוש החזון איש, שקרבן הוא כבינו לבין עצמו, וכמחלוקת רבי יהודה וחכמים לענין קרבן נחלקו גם לענין להתיר לעצמו בצנעא.
- ✦ לחוות דעת יש לומר שגם חכמים מקילים לעצמו בצנעא, ורק לענין קרבן החמירו.
- ✦ כלי חמדה תולה מחלוקתם בגדר שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, משום נאמנות או משום נדר.
- ✦ למהרי"ט בדעת הראב"ד מותר גם בפני אחרים שאינם העדים.
- ✦ חוות דעת מבאר שיטת רמ"א, משום כל שאסור משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור.
- ✦ שני תירוצים בשיטה מקובצת אם מותר להאכיל אחרים בחזקת היתר נגד עדים, וברש"י משמע שאסור.
- ✦ יש לתלות המחלוקת בגדר האיסור בחדרי חדרים, אם משום מראית העין או משום לא פלוג.
- ✦ הטעם להחמיר בזה, שאסור לו להכשיל במה שהם אסורים מחמת פסק בית דין.
- ✦ מש"ך ורבי עקיבא איגר משמע, שכשאינן חשש מראית עין לא גזרו בחדרי חדרים.
- ✦ רב פעלים מחמיר באמרה טמאה אני להסתיר עיבורה שצריכה טבילה. והטעם, או משום שאין בדעתה לתת אמתלא, או משום עד אחד נאמן באיסורין, לפי הצד שלא מועילה בזה אמתלא.
- ✦ עדים מעידים שאסור והוא יודע שמוותר, לבכור שור - בפרהסיא אסור, בצנעא מחלוקת רמב"ם וראב"ד.
- ✦ עוד מחמיר שם לברך על טבילה זו. ונראה שגם כשהוא יודע שהיא טהורה, ודאי לא תברך.
- ✦ יש לתלות מחלוקת הרמב"ם וראב"ד בחקירה הנ"ל בגדר האיסור בחדרי חדרים.

שכח בראש חודש טל ומטר ובתפילה השניה שכח יעלה ויבא

לחצאין, וצריך לחזור עוד הפעם להתפלל של ראש השנה ולהזכיר של שבת כראוי. עכ"ל.

מבואר בדברי המטה אפרים בנידון כעין שאלתינו, שבתפילה הראשונה שכח להזכיר של שבת ובתפילה השניה לא הזכיר של ראש השנה, שאין מצרפין ב' התפילות, אלא חוזר ומתפלל תפילה שלישית כתקונה. והטעם בזה הוא משום יום שנתחייב בו (ראה שבת כד:). ולכאורה לפי זה הוא הדין בנידון שלפנינו, ששכח בראש חודש בתפילה אחת יעלה ויבא ובשניה טל ומטר שצריך לחזור ולהתפלל, שאין תפילה לחצאין, ואין מצטרפים התפילות. וכן מפורש ב**דעת תורה** (ס' קיד סע"ו), ושבדברי המטה אפרים הם ההיפך מדברי הגור אריה יהודה.

ובדעת המקילים הנ"ל הסוברים שדי בזה שהזכיר בתפילה אחת יעלה ויבא ובתפילה האחרת טל ומטר, צריך לומר שלדעתם לא שייך לומר סברא זו של יום שנתחייב בו באופן זה, אלא רק באופן שהיום נתחייב מחמת עצמו בתפילה נוספת, כמו נעילה ביום הכפורים או מוסף בשבת חנוכה וכיוצא בזה, שבוה שייך לומר שאחר שיום זה נתחייב בתפילה נוספת, צריך להזכיר מעיקר הדין גם בתפילה זו את כל ההזכרות, ואם לא הזכיר חוזר. מה שאין כן בנידון שלפנינו, שחוזר ומתפלל תפילת תשלומין מפני ששכח הזכרה בתפילה הראשונה, הרי היום לא נתחייב בתפילה נוספת, אלא האדם נתחייב מאחר ששכח להזכיר טל ומטר או יעלה ויבא, ולכן לא שייך לומר על תפילת ההשלמה יום שנתחייב, ואם שכח להזכיר בתפילה זו, אינו חוזר להתפלל.

עוד שיטה נוספת ומוחודשת בענין זה מוצאנו ב**מקור חיים** (להחיות יאיר, קיצור הלכות, ס' תכב סע"א), שאם בתפילה הראשונה שכח יעלה ויבא ובשניה שכח טל ומטר חוזר ומתפלל, אבל אם בראשונה שכח טל ומטר ובשניה יעלה ויבא אינו חוזר. והוא פלא, דמהיכי תיתי לחלק בין שכח בראשונה יעלה ויבא או שכח בראשונה טל ומטר. וצריך עיון גדול. וראה מה שהארכנו בכל זה ב**באר יעקב** (ח"ב, מועדים, ראש חודש).

יש לדון במי שהתפלל בראש חודש והזכיר יעלה ויבא, אבל שכח לומר ותן טל ומטר, וכשחזר והתפלל שנית אמר ותן טל ומטר אבל שכח לומר יעלה ויבא, האם צריך לחזור ולהתפלל פעם שלישית, שהרי לא התפלל שום תפילה כתיקנה, שבתפילה הראשונה שכח טל ומטר ובשניה יעלה ויבא, או שמא מאחר שלמעשה הזכיר את שתי ההזכרות שוב אינו צריך לחזור ולהתפלל.

בפשטות נראה, שהדברים שנויים במחלוקת ה**ראשונים** (ראה גליון ד; ובאר יעקב ח"א, ח"ב מועדים, שבת; שם, שמיני עצרת; שם, ראש חודש) באופן ששכח מנחה של ראש חודש אם מתפלל בערבית שתיים, מאחר שאינו מרויח בתפילת התשלומין את מה שחיסר, שהרי אינו אומר יעלה ויבא במוצאי ראש חודש. שלדעת ר"י מאחר שיצא ידי תפילה אינו חוזר פעם שלישית, שהרי ידי חובת תפילה יצא אלא שחסר לו הזכרת מעין המאורע, ואת זה השלים בשני התפילות, שבשני התפילות הזכיר בתפילה בין טל ומטר ובין יעלה ויבא. מה שאין כן לדעת חכמי פרוביניצה חוזר ומתפלל תפילה שלישית, שהרי תפילה בלי הזכרה אינה נחשבת לתפילה כלל, ונמצא שלא התפלל, וצריך לחזור ולהתפלל. וכן כתבו בשו"ת **ארץ צבי** (ח"א ס"י כד) ובשו"ת **הר צבי** (ח"א או"ח ס"י נד).

וראה עוד בשו"ת **גור אריה יהודה** (תאומים, או"ח ס"י ז) שהעלה בכעין זה, במי ששכח יעלה ויבא בתפילה, וחזר והתפלל ושכח משיב הרוח, וכתב שאינו חוזר ומתפלל, מאחר שאינו נחשב כמי שלא התפלל כלל, אלא שחיסר מה שצריך להזכיר, ואם כן ממה נפשך יוצא בשני התפילות.

אולם בדעת **המטה אפרים** (ס' תקפב סע"א) מוכח לכאורה להיפך, שבכי האי גונא אף לפי דעת ר"י צריך לחזור ולהתפלל, ולכן אף באופן שאין מתפללים תפילת נדבה גם כן חוזר ומתפלל מצד חובה. שכתב במי ששכח להזכיר של שבת בליל ראש השנה שחל להיות בשבת, שצריך לחזור ולהתפלל כתיקונה. 'ואפילו אם חזר להתפלל שבע שלימות של שבת, ולא הזכיר של ראש השנה בתפילה השנית, אין מצטרפין שתי תפילות, שאין מועיל התפילה

ברכת מזל טוב נלבכה מוגשת בזאת כרוב הערכה והוקרה, תומך תורה והיכליה ועושה ומעשה רבות למען לומדיה בלב ונפש יקרה, רב ורם חלקו בייסוד מפעל קרן התורה, מתוך דאגה כנה ואיתנה לרווחת עמלי התורה בטרה, הולך מחיל אל חיל בעשיה פוריה ובסיוע כביר להעמידם בקרן אורה, רב הפעלים לכל קדשי התורה והחסידות לשם ולתפארה

הרה"ח ר' מתתיהו דוב קרייזמן שליט"א

ממייסדי וראשי הנהלת 'קרן התורה'

לרגל שמחת הבר-מצוה לבנו היקר יניק וחכים הבחור החשוב **כמר מאיר צבי ני"ו**

מעומק הלב נברכו בכל הברכות הכתובות בתורה, וזכות התורה והמצוה תעמוד לו בזה ובבא לכל מילי דמיטב ויוכה לרוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו, שובע שמחות בימינו נצח, וימלא ה' כל משאלות לבו לטובה, אמן.

בברכה ובהוקרה, חברי הנהלת 'קרן התורה' דחסידי בעלזא בני ברק

כסא דנחמתא

בצער רב הגנו משגרים את תנחומינו הכנים, אל רום מעלת כבוד ידידנו החשוב חו"ב בחדרי תורה ומרביץ תורה לתלמידים הגונים, נודע לשו"ת

הרה"ג ר' אהרן פנסטר שליט"א

ר"מ בישיבה דחסידי בעלזא בני ברק
מחשובי תלמידיו ושומעי לקחו של מורינו הנה"צ שליט"א

עם פטירת אביו הגדול הרב הגאון החסיד המפורסם שהעמיד לגיונות של תלמידים לשם ולתפארת והחדיר בהם תורה ויראת שמים

מוה"ר רבי ישראל זצ"ל

ר"מ בישיבה דחסידי בעלזא ירושלים ת"ו רבות בשנים

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד.